

ОКУТУУНУН ТЕХНОЛОГИЯСЫ
ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ
TEACHING TECHNOLOGY

*Нусупова Гулсада Шералиевна,
аспирант,
Кыргыз билим берүү академиясы,
Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары,
e-mail: Nusupova.gulsada71@gmail.com*

**БАШТАЛГЫЧ КЛАССТАРДА ОКУУ КӨНДҮМДӨРҮН ӨНҮКТҮРҮҮНҮН
ЗАМАНБАП ЫКМАЛАРЫ ЖАНА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ**

*Нусупова Гулсада Шералиевна,
аспирант,
Кыргызская академия образования,
Кыргызская Республика, город Бишкек,
e-mail: Nusupova.gulsada71@gmail.com*

**СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ И ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ
НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ В МЛАДШИХ КЛАССАХ**

*Nusupova Gulsada Sheralievna,
Graduate Student,
Kyrgyz Academy of Education,
Kyrgyz Republic, Bishkek city,
e-mail: Nusupova.gulsada71@gmail.com*

**MODERN METHODS AND TECHNOLOGIES FOR DEVELOPING
READING SKILLS IN ELEMENTARY GRADES**

Аннотация: Макалада башталгыч класстарда окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн заманбап ыкмалары жана технологиялары тууралуу кеп болот. Окуучуларга кандайдыр бир маалымат берүүдө мугалимдер жаңы заманбап ыкмаларды, технологияларды колдонуу керек экендиги баяндалат. Бул ыкмаларды, технологияларды колдонууда балдардын жаш өзгөчөлүгүнө шайкеш келтирүү жана окууга активдүү катышууга жардам берүү үчүн билим берүү процессине кылдаттык менен киргизүү керек экендиги сунушталган. Ошондуктан, окуучулардын окуу чөйрөсүн, социалдык көндүмдөрүн

жана негизги билимин калыптандырууда окуунун орду өтө маанилүү экендиги белгиленген. Демек, концепцияларды үйрөнүү чоң мааниге ээ, анткени ал балдардын аналитикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүгө, ар кандай предметтер боюнча негизги принциптерди жана мамилелерди түшүнүүгө жардам берет, бул кийинчерээк үйрөнүү жана заманбап дүйнөдө ийгиликтүү адаптациялоо үчүн негиз болоору көрсөтүлгөн. Интернет, электрондук китеп, видео сабактар жана видео курстар-бүгүнкү окуучулардын окуу куралдары болуп эсептелээри белгиленген.

Аннотация: В статье говорится о современных методах и технологиях развития навыков чтения в начальных классах. Утверждается, что учителя должны использовать новые современные методы и технологии при донесении до учащихся той или иной информации. Предлагается тщательно внедрять эти методы и технологии в учебный процесс, чтобы они соответствовали возрастным особенностям детей и помогали им активно участвовать в обучении. Поэтому отмечается, что место учебы очень важно в формировании учебной среды, социальных навыков и базовых знаний учеников. Поэтому изучение концепций имеет большое значение, поскольку помогает детям развивать аналитическое мышление, понимать основные принципы и взаимосвязи в различных предметах, что является основой для дальнейшего обучения и успешной адаптации в современном мире. Интернет, электронные книги, видеоуроки и видеокурсы считаются образовательными инструментами для современных учеников.

Annotation: The article talks about modern methods and technologies for developing reading skills in primary school. It is argued that teachers should use new modern methods and technologies when conveying this or that information to students. It is proposed to carefully introduce these methods and technologies into the educational process so that they correspond to the age characteristics of children and help them actively participate in learning.

Therefore, it is noted that the place of study is critical in shaping the learning environment, social skills and basic knowledge of students. Therefore, learning concepts is of great importance because it helps children develop analytical thinking, understand the basic principles and relationships in various subjects, which is the basis for further learning and successful adaptation in the modern world. The Internet, e-books, video tutorials and video courses are considered as educational tools for today's elementary school kids.

Түйүндүү сөздөр: башталгыч класстарда, окуу көндүмдөрүн, заманбап ыкмалары, технологиялары, заманбап билим берүүчү, окуу чөйрөсүн, социалдык көндүмдөрүн, аналитикалык ой жүгүртүүсүн, адаптациялоо, интернет, электрондук китеп, видео сабактар, видео курстар.

Ключевые слова: начальные классы, навыки чтения, современные методы, технологии, современное образование, среда обучения, социальные навыки, аналитическое мышление, адаптация, Интернет, электронная книга, видеоуроки, видеокурсы.

Key words: in primary school, reading skills, modern methods, technologies, modern education, learning environment, social skills, analytical thinking, adaptation, Internet, e-book, video lessons, video courses.

Киришүү. Заманбап билим берүү системасында башталгыч мектеп негизги ролду ойнойт, анткени ал баланын келечеги үчүн билимдин жана тарбиянын пайдубалы болуп саналат. Бул балдарга негизги билимдерди жана көндүмдөрдү үйрөнүүгө, социалдык жана когнитивдик жөндөмдөрдү өнүктүрүүгө, алардын окууга жана өз алдынчалыкка болгон кызыгуусун өнүктүрүүгө жардам берет. Демек, башталгыч мектеп жогорку класстарда ар кандай предметтерди тереңирээк үйрөнүүгө да негиз болот.

Кыргыз тили жана адабий окуу предметтерин окуп-үйрөнүү башталгыч класстын окуучуларынын функционалдык сабаттуулугун, коммуникативдик жана окурмандык компетенттүүлүктөрүн калыптандырууга багытталган. Булар окуу процессинин негизи, окуучулардын ой жүгүртүүсүн, фантазиясын, интеллектуалдык жана чыгармачылык жөндөмдөрүн өнүктүрүүнүн каражаты болуп саналат жана инсанды ар тараптуу тарбиялоого, социалдаштырууга кызмат өтөйт. Текстти талдоо, системалаштыруу, кайра иштеп чыгуу, окуу ылдамдыгына жетишүү ж.б. талаптар башталгыч класстарда окуу жана түшүнүү көндүмдөрүн өнүктүрүүнү кайра кароону талап кылат. Таанып-билүүнүн жана баарлашуунун куралы катары окуучулардын эне тилин

окуп-үйрөнүүсү жана окуу компетенцияларына ээ болуусу башталгыч класстардын башка предметтерин окутуунун эффективдүүлүгүн камсыздайт.

Изилдөөнүн максаты. Башталгыч класстарда окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн натыйжалуу ыкмаларын жана технологияларын аныктоо.

Изилдөөнүн милдеттери. Башталгыч класстарда окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн учурдагы абалын анализдөө.

- Окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн, өстүрүүнүн багыттарын тактоо;

- Окуучулардын окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүнүн, өстүрүүнүн ыкмаларын жана технологияларын мисалдар менен далилдөө жана практикага сунуштоо.

«Негизинен, предметти окутуунун максаты – тил системасынын негизги элементтерин өздөштүрүү жана тексттин бардык түрлөрүн аң-сезимдүү окуп, угуп кабыл алуу аркылуу окуучулардын кеп ишмердигинин бардык түрлөрүн өнүктүрүү болору талашсыз» [1, 11-б.].

Башталгыч мектепте окуп түшүнүүнү балдардын ийгиликтүү үйрөнүүсү жана дайыма өзгөрүп жаткан дүйнөгө ыңгайлашуусу үчүн зарыл болгон окуу, талдоо жана сынчыл ой жүгүртүү жөндөмдөрүн өнүктүрүү үчүн негиз болуп саналат. Башталгыч класста окуу жана түшүнүү, адатта, тамгаларды, тыбыштарды жана сөздөрдү таануу сыяктуу негизги окуу көндүмдөрүн үйрөнүүдөн башталат. Ошондуктан, окуучуну күн сайын окууга үндөп, жөнөкөй сүйлөмдөрдөн баштап, акырындап татаалыраак тексттерге өтүү маанилүү болот. Текстти түшүнүүгө жардам берүү үчүн мугалим тексттин мазмуну боюнча суроолорду берип, алардын сынчыл ой жүгүртүү жөндөмүн аныктайт. Окулган текстти окуучулар менен талкуулап, анын каармандар, окуялар тууралуу пикирин билүү да пайдалуу болот.

Башталгыч мектепте аналитикалык маселелерди окуу логикалык ой жүгүртүүнү, маалыматты талдоо жана күнүмдүк маселелерди чечүү жолдорун табуу жөндөмүн

өнүктүрүүгө жардам берет. Адатта, негизги каармандарды, негизги окуяларды, жагдайды жана негизги идеяларды аныктоо сыяктуу текстти талдоонун негизги элементтери камтылат. Балдар ошондой эле сюжеттик элементтерди изилдеп, тексттен алган таасирлерин сүрөттөп, окугандарынын негизинде жыйынтык чыгара алышат. Каармандардын кыймыл-аракетинен кандай сабак алат жана алар көйгөйлөрдү кантип чечет деген суроолорду берип, окуучулардын жекече пикирин угуп, талдоо иштерин аткаруу, талапка ылайык болот.

Изилдөөнүн методу. Бул изилдөөнүн жүрүшүндө анализ-синтез методунан сырткары, адабияттарга сереп салуу, көйгөйлөрүн аныктоо, жалпылоо методдору колдонулду.

Негизги бөлүм. Башталгыч класста мугалим окуучуларды окуганын түшүнүп, туура, сезимдүү, үн кубултуп жана шар окууга үйрөтүүсү зарыл. Албетте, окуу процессинде бул иш-аракеттер жүргүзүлүп жаткандыгында шек жок. Анда азыркы мезгилде башталгыч класстарда окуучулардын билим сапатынын төмөндөп бара жаткандыгынын себеби эмнеде?

Биринчиден, класстагы окуучулардын санын көптүгү, мугалимдин бардык окуучуларды бир сааттын ичинде окутууга убактысынын жетишпегендиги; экинчиден, үй-бүлөдө ата-энелердин балдардын окуусуна көңүл бурбагандыгы; үчүнчүдөн, мугалимдердин квалификациясынын жетишсиздиги же окуучулардын шыктануусунун жоктугу сыяктуу бир нече факторлорго байланыштуу болушу мүмкүн.

Ошондуктан, башталгыч класста балдарды окутуу ишине жекече мамиле кылуу үчүн классты билим деңгээлине жараша топторго бөлүү, онлайн платформалар же класстан тышкаркы иш-чаралар сыяктуу кошумча ресурстарды колдонуу шарттарын түзүүгө болот. Мугалим ар дайым ата-энелер менен бирдиктүү иш-аракеттерди жүргүзүүгө тийиш. Баланын окуу ишиндеги кыйынчылыктарды жоюуда мугалим ата-энелердин жардамына муктаж, ансыз иштин алга жылуусу мүмкүн эмес.

Башталгыч класстардын мугалимдеринин квалификациясын жогорулатууда ар түрдүү кесиптик курстарга, семинарларга жана конференцияларга катышуулары ошондой эле үйрөнүү жана тажрыйба алмашуу үчүн онлайн ресурстарды, колдонуулары мезгил талабы болуп эсептелинет. Ал эми башталгыч класстын окуучуларына интерактивдүү сабактарды өтүүдө ар түрдүү дидактикалык оюндарды пайдалануу менен кызыктыруучу баалоо сыйлыктарын берүү алардын сабакка болгон шыктанууларын жогорулатат. Окуучулардын кызыкчылыктарына жана түшүнүү деңгээлине ылайыктуу кызыктуу окуу материалын түзүү аркылуу жетишүүгө болот.

«Коом өнүккөн сайын дүйнөлүк коомчулуктун башталгыч билим берүүгө болгон мамилеси да өзгөрүүдө. Анткени бул куракта баланын тил жана математика боюнча сабаты гана жоюлбастан, анын айланачөйрөгө болгон көз карашы калыптана баштайт, табигый илимдер боюнча билиминин негиздери түптөлөт, дене түзүлүшү бекемделип, көркөм дүйнөгө болгон мамилеси тереңдейт. Эгерде бул куракта аталган сапаттар калыптанбай калса, бала үчүн окууну андан ары улантуу кыйынга турат, ал баланын бүтүндөй өмүрүнө таасир этери белгилүү» [2, с. 56].

Ошондуктан, башталгыч класстарда окуучулардын ой жүгүртүүсүн, кыялдануусун өнүктүрүүгө, оюн аркылуу театралдык, адабий ишмердүүлүгүн өстүрүүгө өзгөчө көңүл буруу керек. Анткени, бул процесс баланын китеп окууга болгон сүйүүсүн арттырууга, китепкөйлүк маданиятын чыңдоого, адабий жана көркөм табитин көтөрүүгө тийиш. Окуучуларды окууга жана окуганын сүйлөөгө канчалык жакшы машыктырсак, ал иш башка сабактарды да ошончолук жакшы жана тез түшүнүүгө, өздөштүрүүгө жардам берет. Ошондуктан, окуучуларды окууга машыктыруу, окуганын так сүйлөп берүүгө же жазуу жүзүндө түшүндүрө алууга жатыктыруу иши мугалимдердин алдындагы орчундуу милдеттердин бири. Башталгыч класста окуучунун өнүгүшү – татаал процесс. Окуучулар бул

курагында абдан дилгир болушат, аларды окууга кызыктырууга мүмкүнчүлүктөр арбын. Алардын интеллектуалдык, социалдык, адептик сапаттары күн санап ыкчам калыптанат. Башталгыч класста окутуу жана тарбиялоо баланын өнүгүшүнө терс таасирин тийгизбешти зарыл.

Ийгиликтүү окуучу болуу үчүн окуучулар базалык көндүмгө ээ болушу керек, алар окурмандык компетенттүүлүктүн түзүмдүк элементтери болуп саналат. Окуу көндүмдөрүнүн өз ара байланышын, ошондой эле пландоо, окутуу жана окуучулардын беш базалык көндүмдү өздөштүрүү деңгээлин баалоо принциптерин билүү мугалимдер үчүн маанилүү болуп саналат.

Фонеманы кабыл алуу. Бул тилдин негизги тыбыштарын таанып билүү жөндөмдүүлүгү, тыбыштар менен тамгалардын ортосундагы айырмачылыкты билүү; тыбыштардын ар түрдүү муундарды түзө ала тургандыгын билүү. Фонеманы кабыл алуу оозеки жана жазуу кеби менен тыгыз байланыштуу жана окуу көндүмдөрүнүн түптөлүшүнө эң керектүү шарт болуп эсептелинет.

Сөздөрдү окуй алуу (декодирование) – жазылып турган сөздүн окулушу: тамганы таанып, аны үн менен айкалыштырып кетүү, бир канча тамганы муунга жана бир канча муундарды сөзгө бириктире алуу.

Сөз байлыгы – бул окуучунун оозеки жана жазуу кебинде (тилинде) билип, жана колдоно алган сөздөр жыйнагы.

Шар окуу – оозеки кептин темпиндеги окуу ылдамдыгы. Бир мүнөттө окулган сөздөрдүн саны менен өлчөнөт.

Окуп түшүнүү – текстин маанисин толук түшүнүү дегенди билдирет. Окуп түшүнүү тексттин өзүнө эмес анын мазмунуна жана идеясына багытталган.

«Китеп сөзсүз баланын курагына туура келүүсү керек!» Бүгүнкү өнүгүп-өскөн, маалымат алуунун негизги булагы болгон басма сөздүн заманында китептин ролу андан бетер өсөт. «Китеп – акылга акыл кошот, китеп окуган айга колун созот» деп акындардын ырларында айтылгандай, «акылдуу китептер» балдар үчүн өтө керек.

Балдар замандын талабына жараша жаралгандай болуп өсүүсү үчүн алардын өнүгүп-өсүүсүн китепсиз элестетүүгө болбойт» [3, с. 12].

Ооба, азыркы заманда «акылдуу китептер» ар бир бала үчүн билим алуунун күчүн жана шарттарын белгилейт. Мугалимдер – ошол шарттарга түрткү болгон жана аны жандырган учкун болуп эсептелинет. Балдарга арналган китептер окууну гана эмес, аны менен бирге баарлашууну, сүрөт тартууну, кол өнөрчүлүктү жана башка көп мүмкүнчүлүктөрдүн ачылышына себепкер болот. Китеп-адамды канаттуу кылат. Анын жардамы менен балдар дүйнөнүн татаал түзүлүшүн, адамдардын өз ара мамилелерин, жаратылыштын сыйкырдуу сырын жана айлана-чөйрөнү таанып-билип ар тараптуу өнүгүшөт. Мисалы: башталгыч класстарда иллюстрацияланган китептер окуучулардын визуалдык сабаттуулугун калыптандырса, виммельбух китептер сөз байлыктарын өстүрөт, ал эми «деңгээлдик» китептер шар окууга жол ачат.

«Сабактын кылымдардан бери келаткан милдет-максаты окуучу менен мугалимдин чыгармачылык ишмердүүлүгү аркылуу билим, тарбия алуучунун таанып-билүү процессин уюштуруу, аны стимулдаштыруу, багыттоо жана өнүктүрүп өстүрүү, баланын оюн бир багытка топтоо, окуучуларды жамаат ичинде аракеттенүүгө жетиштирүү. Анын катышуучусу, башкы кыймылдаткыч күчү экөө – мугалим жана окуучу. Мугалим – жалгыз, окуучулар – көп, бирок ошол жалгыз мугалим калган балдардын баары менен көрүнбөс жиптер менен байланышып турат, ошол жиптердин бирөө үзүлсө, анда бир баланы класстан адаштырып алдык дегендик, ал бала класстан чыгып, токойго, же тоого кетип калды дегендик» [4, с. 39].

Демек, окуучу менен мугалимдин ортосундагы иш-аракеттер эки тарапка тең пайдалуу, урмат-сыйга, ачыктыкка жана өз ара түшүнүшүүгө негизделиши керек. Мугалим окуучунун өз алдынча ой жүргүртүүсүнө түрткү берип, ал эми окуучу билим алууга даяр болуп, окуу процессине активдүү катышууга тийиш. Мугалим

окуучулардын көңүлүн бура турган интерактивдүү иш-чаралар, оюндар, демонстрациялар, талкуулар, турмуштук мисалдар, ар түрдүү технологияны колдонуу менен окуучуну сабакка кызыктыра алат. Ар бир окуучу өзүнүн жоопкерчилигин сезип жана сабактын баалуулугун түшүнө билиши да маанилүү.

«Мугалимди мугалим кылган анын түбөлүктүү куралы – анын өз билимин туруктуу өркүндөтүүсү, баланын инсандык сапатын калыптандырууда өзүнүн интеллектуалдык деңгээлин жогорулатуу жана күндөлүк сабакка жогорку сапатта болгон даярдыгы болуп саналат» [5, с. 87].

Ошондуктан, ар бир мугалим өзүнүн сабагынын сапатын жогорулатуу максатында көптөгөн заманбап технологияларды колдонушат. Ошондой эле окуучулар өздөрү технологияларды абдан бат жана оңой өздөштүрүп жатышат. Негизи окуучулар бүгүнкү күндө технологиянын негизги керектөөчүсү экендигин окумуштуулар далилдеп чыгышты. Ошондуктан, окуучуларга кандайдыр бир маалымат берүүдө мугалимдер жаңы заманбап технологияларды берүү боюнча артта калып жатабыз десек жаңылышпайбыз. Бүгүнкү күндө окуучулар уюлдук телефондорду колдонушат, мурункудай дептер, китептерди алып жүргөн окуучуларды көрүү сейрек кездешет. Интернет, электрондук китеп, видео сабактар жана видео курстар-бүгүнкү окуучулардын окуу куралдары болуп эсептелип калды.

Азыркы окуучулар электрондук маданият дүйнөсүндө жашайт. Маданият жана жаңы маалымат технологиясы мугалимдин ролун өзгөрттү – бул маалыматтын агымы менен мугалим дагы жаңыланып туруусу зарыл. Билим берүүдөгү жаңылануу процессинде мугалим дайыма борбордук орунда турат. Мектептерде билим берүүдө жогорку маалыматтык технологияларды колдонуунун жардамы менен жаңы деңгээлге көтөрүлдү деп айтууга болот. Билим берүүдө дайыма алдынкы технологияларды жана маалыматтарды берүү абдан чоң ролду ойнойт. Бүгүнкү тез өнүгүп бара жаткан дүйнөдө жаш өспүрүмдөргө билим берүү эң маанилүү

маселелерден болушу керек. Эгерде билим берүүдө башкалар менен бир ылдамдыкта, бирдей жолдо жүргөн болсок, биз дайыма утушта болобуз. Технологияларды балдардын жаш өзгөчөлүгүнө шайкеш келтирүү жана окууга активдүү катышууга жардам берүү үчүн билим берүү процессине кылдаттык менен киргизүү керек экендигин белгилей кетүү маанилүү.

Компьютердик программаларды башталгыч мектептерге киргизүү балдардын маалыматтык технологиялар боюнча көндүмдөрүн өнүктүрүүгө көмөк көрсөтөт. Башталгыч мектепте колдонула турган кээ бир программаларга компьютердик негиздерин үйрөнүү, мультимедиялык презентацияларды түзүү жана билим берүүчү оюндарды колдонуу кирет. Бул программалар балдардын логикалык ой жүгүртүүсүн, көйгөйлөрдү чечүүнү, чыгармачылыкты жана кызматташууну өнүктүрүүгө жардам берет.

Башталгыч мектепте компьютердик программаларды адабий окуу сабагында төмөнкү жолдор менен колдонсо болот:

1. Интерактивдүү китептер же аудио китептер. Балдар электрондук китептерди угуп же окуй алышат, бул алардын окуу жана түшүнүү жөндөмүн өнүктүрүүгө жардам берет. Интерактивдүү китептер жана аудиокитептер башталгыч мектепте мыкты окуу куралы боло алат. Мындай китептер окурмандарга текст менен өз ара аракеттенүүнүн уникалдуу тажрыйбасын сунуштайт, аларга сюжеттин өнүгүшүнө таасир этүүгө, жолду тандоого жана окуянын жыйынтыгына таасир этүүчү чечимдерди кабыл алууга мүмкүндүк берет. Алар көркөм адабият менен оюндун элементтерин бириктирип, окууну кызыктуу кылат.

2. Окутуучу оюндар. Адабий чыгармаларга негизделген оюндар балдардын сюжетти, каармандарды жана темаларды терең түшүнүүсүнө жардам берет. Башталгыч класстар үчүн адабий чыгармаларга негизделген оюндар кызыктуу жана тарбиялык мааниси болушу мүмкүн. Оюндарды балдардын ар бир конкреттүү тобунун кызыкчылыктарына жана түшүнүү деңгээлине

ылайыкташтыруу маанилүү, алар ишаракеттерден өздөрүнө пайдалуу билим жана тарбия алышат. Адабий чыгармага негизделген оюндар көбүрөөк интерактивдүү жана эсте каларлык окуу тажрыйбасын түзөт.

3. Мультимедиялык презентациялар. Мугалим талкууланган окуяларды жана темаларды визуалдаштыруу үчүн сүрөттөр, видеолор жана аудио жазуулар менен презентацияларды түзө алат. Мультимедиялык презентацияларды башталгыч класстардын адабий окуу сабагында колдонуу абдан эффективдүү окутуу ыкмасы болот. Мындай презентацияларды сабакта колдонуу башталгыч класстын окуучуларынын материалды жакшыраак түшүнүүсүнө жана эстеп калуусуна чоң жардам берет. Ооба, мультимедиялык презентациялар окуу процессин байытып, тексттин анализин визуалдаштырууга, чыгарманын сюжетин, образдарын жана контексти түшүнүүгө жардам берет. Алар ошондой эле окуучулардын көңүлүн буруп, сабакты интерактивдүү жана эсте каларлык кыла алат.

4. Чыгармачылык долбоорлор. Балдар компьютердик программаларды колдонуп, окуп жаткан адабияттардын негизинде өздөрүнүн китептерин, аңгемелерин, комикстерин же видеолорун түзө алышат. Башталгыч мектепте адабий окуу сабагында чыгармачылык долбоорлорду ишке ашыруу окуучуларды өнүктүрүүнүн кызыктуу жана эффективдүү жолу болот. Мындай долбоорлордун максаты китептеги фактыларды жөн эле кайталабастан, чыгармачыл ой жүгүртүүгө, талдоо жана текстти түшүнүүгө түрткү берүү экенин эстен чыгарбоо керек. Ошондуктан, окуучуларды оригиналдуу идеяларды жана ыкмаларды ойлоп табууга шыктандырганыбыз оң. Башталгыч мектепте чыгармачылык долбоорлор бир катар маанилүү аспектилерге ээ. Алар балдардын чыгармачылыгын өнүктүрүүгө көмөктөшөт, алардын өзүнө болгон ишенимин арттырат, көйгөйлөрдү чечүү боюнча ой жүгүртүүнү өнүктүрүүгө жардам берет жана жакшы окууга өбөлгө түзөт. Кошумчалай кетсек, мындай долбоорлор окууга болгон кызыгуу-

ну арттырып, балдарга практикалык иш-аракеттер аркылуу жаңы көндүмдөрдү үйрөнүүгө жардам берет.

5. Изилдөө тапшырмалары. Башталгыч класстын окуучуларын интернетти жана компьютердик программаларды изилдеп жаткан тексттердин авторлорун, тарыхый контекстти жана маданий тегин изилдөө үчүн колдоно алышат. Адабий окуу сабагында изилдөө тапшырмаларын төмөнкүдөй уюштурууга болот: Окуучуларга берилген тизмеден изилдөө темасын тандоого мүмкүнчүлүк берип же аларды өз идеяларын иштеп чыгууга шыктандыруу керек. Оюн элементтерин, командалык иштерди жана практикалык иш-аракеттерди колдонуу башталгыч класстын окуучулары үчүн суроо-талаптарды кызыктуу жана натыйжалуу кыла алат. Мындай долбоорлор балдардын изилдөө, критикалык ой жүгүртүү жана чыгармачылык жөндөмдөрүн өнүктүрүүдө маанилүү ролду ойнойт. Окуучулардын кызыккан темаларын терең изилдөөгө жана кызыгуусун өнүктүрүүгө мүмкүндүк берет.

Корутунду. Балдар ар түрдүү экенин эстен чыгарбоо керек, андыктан ар бир окуучуга эң ылайыктуу нерсе табуу үчүн ар кандай ыкмалар менен эксперимент жүргүзүү зарыл болот. Технологияларды балдардын жаш өзгөчөлүгүнө шайкеш келтирүү жана окууга активдүү катышууга жардам берүү үчүн билим берүү процессине кылдаттык менен киргизүү керек экендигин белгилей кетүү маанилүү.

Башталгыч класстын окуучуларында окуу көндүмдөрүн өнүктүрүү маанилүү, анткени ал келечектеги академиялык ийгиликтин пайдубалын түзөт. Бул көндүмдөр көңүлдү топтоо, өз алдынча ой жүгүртүү, көйгөйлөрдү чечүү, командада иштөө жана каталардан сабак алуу жөндөмдөрүн камтыйт. Алар балдарга жаңы маалыматка ыңгайлашууга, критикалык ой жүгүртүүнү

өнүктүрүүгө жана өз жөндөмдүүлүктөрүнө ишенүүгө жардам берет.

Жыйынтыктап айтканда, башталгыч класстын окуучуларынын окуу көндүмдөрүн калыптандырууда мугалим менен ата-энелердин бирдиктүү иш-аракеттери зарыл. Мугалимдин негизги милдети ата-энелерге методикалык жактан жардам көрсөтүү менен аларды балдардын окуу иштерине жардам берүүсүнө тартуу. Башталгыч класстардын окуу программалары жана окуу китептери коммуникативдүү функция аткарып, тилдик жактан жана көркөмдүк салмагы боюнча окуучуга жакын болууга тийиш. Ошондуктан, окуучулардын окуу чөйрөсүн, социалдык көндүмдөрүн жана негизги билимин калыптандырууда окуунун орду өтө маанилүү. Демек, концепцияларды үйрөнүү чоң мааниге ээ, анткени ал балдардын аналитикалык ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүгө, ар кандай предметтер боюнча негизги принциптерди жана мамилелерди түшүнүүгө жардам берет, бул кийинчерээк үйрөнүү жана заманбап дүйнөдө ийгиликтүү адаптациялоо үчүн негиз болуп саналат.

Адабияттар:

1. Кыргыз Республикасынын окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн жалпы билим берүүчү уюмдарынын 1-4-класстары үчүн «Кыргыз тили жана адабий окуу» предметтик стандарты. Бишкек-2022. 2-бөлүм. Предметтин концепциясы 11-б.
2. Токтомамбетов А.Д. Башталгыч билим берүү – мамлекеттүүлүктүн башаты // Известия Кыргызской академии образования. – Бишкек, 2015. – №1 (33), – С. 56-61.
3. Рысбаев С. Баланын китеп окуусун уюштуруу технологиялары. – Бишкек, 2022. – 12-б.
4. Муратов А., Акматов К. Окутуунун жаңы технологиялары. – Бишкек, 2017. –39-40 б.
5. Абдымомунова Г.А. Мугалимдик кесип – ага болгон заманбап талаптар // Известия Кыргызской академии образования. – Бишкек, 2016. – № 2 (38). – С. 85-88.

Рецензиялаган:

*Рысбаев С.К.,
КББАнын мүчө-корреспонденти,
педагогика илимдеринин доктору, профессор*